Lieta C-16/22

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu

Iesniegšanas datums:

2022. gada 6. janvāris

Iesniedzējtiesa:

Oberlandesgericht Graz (Austrija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2021. gada 21. decembris

Prasītāja:

MS

Otra lietas dalībniece:

Staatsanwaltschaft Graz

Pamatlietas priekšmets

Eiropas izmeklēšanas rīkojums (EIR), izdevējiestādes un tiesu iestādes

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību interpretācija, LESD 267. pants

DARBA VERSIJA

Prejudiciālais jautājums

Vai Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/41/ES (2014. gada 3. aprīlis) par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās 1. panta 1. punkta pirmais teikums un 2. panta c) punkta i) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka kā "tiesu iestāde" un "izdevējiestāde" šo tiesību normu izpratnē ir uzskatāma arī Vācijas nodokļu krimināllietu un nodokļu izmeklēšanas finanšu pārvalde, kura saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir pilnvarota īstenot prokuratūras tiesības un pienākumus saistībā ar noteiktiem noziedzīgiem nodarījumiem?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/41/ES (2014. gada 3. aprīlis) par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās (turpmāk tekstā – "Direktīva 2014/41"), it īpaši 1. panta 1. punkta pirmais teikums un 2. panta c) punkta i) un ii) apakšpunkts.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Bundesgesetz über die justizielle Zusammenarbeit in Strafsachen mit den Mitgliedstaaten der Europäischen Union [Federālais likums par tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās ar Eiropas Savienības dalībvalstīm] (Austrija, turpmāk tekstā – "*EU–JZG*")

Abgabenordnung [Nodokļu kodekss] (Vācija, turpmāk tekstā – "*AO*")

Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen [Likums par starptautisko savstarpējo tiesisko palīdzību krimināllietās] (Vācija, turpmāk tekstā – "*IRG*")

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

1 *Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Düsseldorf* [Diseldorfas Nodokļu krimināllietu un nodokļu izmeklēšanas finanšu pārvalde] (Vācija, turpmāk tekstā – "Finanšu pārvalde") veic izmeklēšanu pret aizdomās turēto MS par iespējamu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Aizdomās turētā kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību vadītāja laikposmā no 2015. gada līdz 2020. gada februārim nav deklarējusi darījumus no bordeļa darbības, kuru paredzamā ietekme uz nodokļiem bija 1,6 miljonu EUR apmērā.

2 Lai noskaidrotu faktiskos apstākļus, Finanšu pārvalde izdeva Eiropas izmeklēšanas rīkojumu (turpmāk tekstā – "EIR"), kuru tā 2020. gada 23. jūlijā nosūtīja *Staatsanwaltschaft Graz* [Grācas prokuratūrai]. Finanšu pārvalde lūdza prokuratūru no Austrijas bankas pieprasīt dokumentus par diviem kontiem, kas ir uz aizdomās turētās vārda.

DARBA VERSIJA

3 EIR parakstīja Finanšu pārvaldes administratīvais direktors. EIR K iedaļā (“Ziņas par iestādi, kas izdevusi EIR”) bija atzīmēts lauks “tiesu iestāde”.

4 Saskaņā ar *Strafprozessordnung* [Austrijas Kriminālprocesa kodeksu] pienākums bankai sniegt informāciju par bankas kontiem un nosūtīt bankas konta pārskatus var tikt noteikts tikai ar izmeklēšanas pasākumu, ko prokuratūra noteikusi, pamatojoties uz tiesas atļauju. Bez tiesas atļaujas Austrijas prokuratūra nevar noteikt šādu izmeklēšanas pasākumu.

5 2020. gada 3. augustā Grācas prokuratūra izdeva rīkojumu izpildīt EIR. 2020. gada 5. augustā *Landesgericht Graz* [Grācas apgabaltiesa] (Austrija) atļāva izpildi, un 2020. gada 7. augustā Grācas prokuratūra izdeva rīkojumu par pasākuma izpildi.

6 Aizdomās turētā iesniedza sūdzību par *Landesgericht Graz* 5. augusta lēmumu, ar kuru tika atļauta izpilde. Apelācijas sūdzība, ko aizdomās turētā bija iesniegusi Vācijā, netika apmierināta.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

7 Aizdomās turētā uzskata, ka Finanšu pārvalde nav izdevējiestāde un tiesu iestāde Direktīvas 2014/41 1. panta 1. punkta un 2. panta c) punkta izpratnē un attiecīgi tā nav pilnvarota izdot EIR. Finanšu pārvaldei neesot tiesu iestādei nepieciešamās autonomijas, neatkarības un brīvības nebūt pakļautai norādījumiem. Finanšu pārvalde neesot pielīdzināma prokuratūrai, bet nodokļu izmeklēšanas dienesta ierēdņi esot uzskatāmi tikai par prokuratūras palīgdarbiniekiem. Finanšu pārvalde arī nevarot tikt uzskatīta par izdevējiestādi, jo EIR nav apstiprinājusi tiesu iestāde Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta izpratnē.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

8 Iesniedzējtiesa atsaucas uz *Oberlandesgericht Wien* [Apelācijas tiesas Vīnē] (Austrija) 2020. gada 2. jūnija nolēmumu, kurā tā ir konstatējusi, ka procedūrās, kas uzsāktas saskaņā ar Vācijas *AO*, Vācijas finanšu pārvaldes īsteno prokuratūras tiesības un pienākumus un līdz ar to rīkojas kā tiesu iestādes Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta izpratnē. Līdz ar to tās esot jāuzskata par “izdevējiestādēm” Direktīvas 2014/41 izpratnē.

9 Atbilstošajos Vācijas tiesību aktos šajā sakarā ir precizēts:

AO 386. panta 2. punkts

“Nodokļu iestāde veic izmeklēšanu neatkarīgi [..], ja nodarījums

ir tikai nodokļu pārkāpums [..]”

AO 399. panta 1. punkts:

DARBA VERSIJA

"Ja nodokļu iestāde rīkojas neatkarīgi saskaņā ar 386. panta 2. punktu, tā īsteno tādas pašas tiesības un pienākumus, kādi izmeklēšanas stadijā ir piešķirti prokuratūrai."

10 Iesniedzējtiesai ir jāizvērtē Finanšu pārvaldes EIR izpildes pieļaujamība saskaņā ar *EU–JZG*, ar kuru valsts tiesībās ir transponēta Direktīva 2014/41, konkrētāk, saskaņā ar *EU–JZG* 55.–55.m pantu. *EU–JZG* 55. panta 3. punktā ir paredzēts: "Ja izdevējvalstī procesu nevirza tiesu iestāde, Eiropas izmeklēšanas rīkojums var tikt izpildīts tikai tad, ja pastāv iespēja Eiropas izmeklēšanas rīkojumu pārsūdzēt tiesā un ja izdevējvalsts tiesu iestāde ir atļāvusi izdot izmeklēšanas rīkojumu." Ja šie nosacījumi nav izpildīti, EIR izpilde saskaņā ar 55.a panta 1. punkta 9. apakšpunktu nav pieļaujama.

11 Saskaņā ar Vācijas Federatīvās Republikas pastāvīgās pārstāvniecības Eiropas Savienībā paziņojuma vēstuli ir paredzēts, ka EIR, ko Vācijas administratīvās iestādes adresē citai Eiropas Savienības dalībvalstij, saskaņā ar Direktīvas 2014/41 2. panta c) punktu principā ir jāapstiprina prokuratūrai, kas ir piesaistīta apgabaltiesai, kuras jurisdikcijā atrodas administratīvā iestāde. Tomēr federālās zemes var piešķirt apstiprināšanas pilnvaras tiesai vai citādi regulēt prokuratūras teritoriālās apstiprināšanas pilnvaras. Tiesu iestādēm vai tiesām nav jāapstiprina pieprasījumi, ko iesniegušas Vācijas nodokļu iestādes, kurām saskaņā ar *AO* 386. panta 2. punktu ir pilnvaras patstāvīgi veikt krimināllizmeklēšanu. Šādos gadījumos nodokļu iestādes īsteno prokuratūras tiesības un pienākumus saskaņā ar *AO* 399. panta 1. punktu, skatot to kopsakarā ar *IRG* 77. panta 1. punktu, un rīkojas kā tiesu iestāde Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta izpratnē.

12 Tā kā EIR nebija apstiprinājusi tiesu iestāde saskaņā ar Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta ii) apakšpunkta otro teikumu, rodas jautājums, vai EIR izdošanas nolūkā Finanšu pārvaldi var pielīdzināt tiesu iestādei Direktīvas 2014/41 1. panta 1. punkta izpratnē un prokuroram 2. panta c) punkta i) apakšpunkta izpratnē. Ja atbilde uz šo jautājumu ir noliedzoša, šī EIR izpilde Austrijā nav pieļaujama.

13 It īpaši šādi argumenti liecina pret to, ka Vācijas finanšu pārvalde, kas saskaņā ar valsts tiesību aktiem īsteno prokuratūras tiesības un pienākumus saistībā ar noteiktiem noziedzīgiem nodarījumiem, tiek uzskatīta par izdevējiestādi un tiesu iestādi Direktīvas 2014/41 izpratnē:

Saskaņā ar šīs direktīvas 1. panta 1. punkta pirmo teikumu EIR ir tiesas lēmums, ko izdevusi vai apstiprinājusi tiesu iestāde. Saskaņā ar 2. panta c) punkta ii) apakšpunktu EIR var izdot ne tikai tiesnesis vai prokurors, bet arī jebkura cita izdevējvalsts noteikta kompetenta iestāde, kura konkrētajā lietā darbojas kā izmeklēšanas iestāde kriminālprocesā un kurai saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir kompetence izdot rīkojumu par pierādījumu vākšanu. Tomēr šajā gadījumā EIR pirms tā nosūtīšanas izpildiestādei apstiprina izdevējvalsts tiesnesis vai prokurors.

DARBA VERSIJA

Attiecīgi Tiesa lietā C-584/19 (*Staatsanwaltschaft Wien*, ECLI:EU:C:2020:1002) 46. punktā ir nospriedusi, ka EIR var izpildīt tikai tad, ja iestāde, kas to izdevusi, ir izdevējiestāde 2. panta c) punkta i) apakšpunkta izpratnē vai ja šo rīkojumu pirms tā nosūtīšanas ir apstiprinājusi tiesu iestāde.

Tādējādi Savienības likumdevējs Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta i) apakšpunktā minētajām izdevējiestādēm (tiesnešiem un prokuroriem) ir piešķīris īpašu statusu, kura nav šīs tiesību normas ii) apakšpunktā minētajām iestādēm. Tādēļ izmeklēšanas iestāžu izdotie EIR, ievērojot Direktīvas 2014/41 11., 12. un 15. apsvērumā, kā arī 6. panta 1. punktā noteiktos principus, pirms to nosūtīšanas ir jāapstiprina, t.i., jāizvērtē pēc būtības.

Lietā C-584/19 Tiesa ir konstatējusi, ka Direktīvas 2014/41 1. panta 1. punkts un 2. panta c) punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka jēdzieni "tiesu iestāde" un "izdevējiestāde" ietver dalībvalsts prokuroru vai, vispārīgāk runājot, dalībvalsts prokuratūru neatkarīgi no likumiskas pakļautības attiecībām, kas varētu būt starp šo prokuroru vai prokuratūru un šīs dalībvalsts izpildvaru, un neatkarīgi no riska, ka šis prokurors vai prokuratūra saistībā ar EIR izdošanu var tikt tieši vai netieši pakļauti individuāliem šīs izpildvaras rīkojumiem vai norādījumiem.

Savukārt finanšu noziegumu iestādes nav minētas Direktīvas 2014/41 2. panta c) punkta i) apakšpunktā un būtiski atšķiras no prokuratūras, jo finanšu noziegumu iestādes ir izpildvarai piederošas administratīvas iestādes, kurām nav autonomijas, neatkarības un brīvības nebūt pakļautām norādījumiem. Vācijas finanšu pārvaldei pilnvaras neatkarīgi veikt pirmstiesas izmeklēšanu krimināprocesā ir tikai noteiktu noziedzīgu nodarījumu gadījumā, un prokuratūra jebkurā brīdī un bez pamatojuma var pārņemt kriminālprocesu.

Ģenerāladvokāts M. Kamposs Sančess–Bordona [*M. Campos Sánchez–Bordona*] 2021. gada 11. marta secinājumos lietā C-66/20 ir konstatējis, ka prokuratūra darbojas kā tiesiskuma garants tiesās, tā ir patiess dalībnieks tiesas spriešanā un tā nedarbojas tikai vai galvenokārt valsts pārvaldes interesēs, bet vispārēji nodrošina likuma ievērošanu. Direktīvas 2014/41 2. panta *ratio* ir tāds, lai administratīvās iestādes pirms EIR nosūtīšanas saņemtu tiesu iestādes apstiprinājumu, un šis *ratio* izzustu, ja izpildvarai piederošas iestādes tiktu pielīdzinātas tiesu iestādēm.

14 Tomēr Tiesas spriedumā lietā C-584/19 ir atrodami arī argumenti par labu tam, lai finanšu pārvaldi uzskatītu par izdevējiestādi un tiesu iestādi Direktīvas 2014/41 1. panta 1. punkta pirmā teikuma un 2. panta c) punkta i) apakšpunkta izpratnē:

Saskaņā ar Direktīvas 2014/41 2. panta c) punktu "izdevējiestādes" kvalifikācija ir pakļauta tikai vienam nosacījumam, proti, ka attiecīgā lieta ir tiesas un personu, kuras pilda tiesneša, izmeklētājtiesneša vai prokurora funkcijas, kompetencē.

DARBA VERSIJA

Direktīvā 2014/41 ir paredzēti īpaši noteikumi, lai nodrošinātu, ka, izdodot EIR, tiek ievērotas garantijas, kas ir raksturīgas tiesas lēmumu pieņemšanai (piemēram, pamattiesību ievērošana un efektīva tiesību aizsardzība tiesā).

EIR izdošana ir vērsta vienīgi uz to, lai panāktu, ka paātrinātā kārtībā tiek veikts viens vai vairāki konkrēti izmeklēšanas pasākumi pierādījumu iegūšanai, kas neaizskar attiecīgās personas tiesības uz brīvību.

DARBA VERSIJA